

DE VERGETEN
MINISTER-PRESIDENT

Hans Verbeek

DE VERGETEN MINISTER- PRESIDENT

Gerrit Schimmelpenninck
(1794-1863)

De vergeten minister-president is de integrale versie van het proefschrift waarop Hans Verbeek in april 2026 is gepromoveerd. De publicatie van dit boek is tot stand gekomen dankzij bijdragen van de Stichting Rutger Jan Schimmelpenninck, de Stichting Daendels, de J.E. Jurriaanse Stichting, het Hendrik Mullerfonds en de M.A.O.C. Gravin van Bylandt Stichting.

De uitgever heeft getracht alle rechthebbenden te achterhalen. Aan hen die desondanks menen aanspraak te kunnen maken op enig recht, wordt verzocht contact op te nemen met Uitgeverij Prometheus, Herengracht 48, 1015 BN Amsterdam.

Alle rechten voorbehouden. Tekst- en datamining van (delen van) deze uitgave is uitdrukkelijk niet toegestaan.

© 2026 Hans Verbeek

Omslagontwerp Pauline Schimmelpenninck. Gestaltung, Berlin

Omslagbeeld portret Gerrit Schimmelpenninck (detail) door Charles Howard Hodges (omstreeks 1824)

Foto auteur Mark Kohn

Lithografie afbeeldingen Pixel-it

Zetwerk en opmaak Willem Morelis

www.uitgeverijprometheus.nl

ISBN 978 90 446 6058 6

Inhoud

Inleiding	9
De eerste minister-president van Nederland	11
Diplomaat	14
1	
De zoon van	19
In Parijs	20
Amiens	22
Londen	25
Terug naar Nederland	26
Paleis Huis ten Bosch	28
Het einde van de raadpensionaris	31
2	
De directeur	37
Handelshuis Van Staphorst	38
Huwelijk	40
Handel en economie	43
Nederlandsche Handel-Maatschappij (NHM)	46
De eerste jaren van de NHM	49
NHM naar Amsterdam	54
‘Militaire negerkolonie’ op Java	57
Textielindustrie in Twente	60
De weefscholen worden een rage	65
Vertrek bij de NHM	68
3	
De diplomaat	73
Eindelijk van adel	74
Secretaris van Staat	79
Vacature in Rusland	84

Sint-Petersburg	87
Terug naar Nederland	93
Vertrouwing van de koning	95
Biograaf van Rutger Jan Schimmelpenninck	97
Thorbeckes afrekening	100
4	
In Londen	103
Schimmelpennincks verzet tegen belastingverhogingen	104
Van Hall	106
Het Negenmannen-voorstel	109
De Troonrede van 1847	113
Naar Londen	115
De Borneokwestie	117
De slavernijkwestie	120
Rechter Schenley	123
Schimmelpenninck en de slavernij	125
Schimmelpenninck als diplomaat	128
5	
De minister-president	133
De koning onder druk	135
Onrust in Europa	137
De 'geheimste betrekking' van Willem II	140
Maart 1848	143
Demonstraties	147
Redder des Vaderlands	151
Formateur Schimmelpenninck	159
6	
Het kabinet-Schimmelpenninck	165
De nieuwe grondwet	168
De grondwet in de ministerraad	173
Schimmelpenninck verliest de steun	177
De Kamer wordt ongeduldig	179
De koning kiest voor Thorbecke	181
Botsende constitutionele opvattingen	185
Het Britse model	191
De eerste minister-president	193

7	
Na de val	199
De Tweede Kamer en de grondwetsherziening	200
Schimmelpenninck en de Limburgse kwestie	203
De grondwetsherziening in de Eerste Kamer	208
De onwillige kroonprins	213
De kroonprins in Engeland	216
De kroonprins aanvaardt de troon	221
De nieuwe koning	225
8	
De laatste strijd met Thorbecke	231
Terug naar politiek Den Haag	232
Opnieuw: Schimmelpenninck versus Thorbecke	236
Laatste levensfase	240
9	
Schimmelpenninck in historisch perspectief	245
Nagedachtenis	245
Conservatief?	247
Schimmelpenninck en de Oranjes	249
Schimmelpenninck en Thorbecke	251
Tot slot	253
Woord van dank	255
Noten	257
Archieven	353
Literatuur en bronnen	357
Illustratieverantwoording	368
Persoonsnamenregister	369

Inleiding

Een deus ex machina

‘Het is eene ware triomph’, ‘daarmede is Papa door Z.M. belast als Eerste Minister President van den Raad!’ jubelt de zoon van Gerrit Schimmelpenninck in maart 1848.¹ Hij kan zijn geluk niet op. Zijn vader is zojuist benoemd tot de eerste minister-president van Nederland en heeft bovendien van koning Willem II de opdracht gekregen een kabinet samen te stellen én plannen te maken voor een vernieuwde grondwet, die ‘in de groote trekken aan de Britsche gelijk’ moet zijn.² Nu de koning aan al zijn eisen heeft voldaan, kan Gerrit Schimmelpenninck aan de slag als premier van een door hemzelf samengestelde ministersploeg. Niemand kan op dat moment nog vermoeden dat aan Schimmelpennincks premierschap nog geen twee maanden later een einde zou komen.

Gerrit Schimmelpenninck (1794-1863) was de zoon van Rutger Jan Schimmelpenninck (1761-1825), die van 1805 tot 1806 raadpensionaris was geweest van de Bataafse Republiek en over wie verscheidene biografieën zijn verschenen.³ Gerrit is, ondanks zijn premierschap en zijn respectabele bestuurlijke carrière, altijd in de schaduw blijven staan van zijn veel beroemdere vader, hoewel hij zelf een belangrijk politicus was in 1848, het jaar van de grondwetsherziening die algemeen geldt als fundamenteel voor de ontwikkeling van het Nederlandse politieke bestel. Naast koning Willem II, Johan Rudolf Thorbecke en Dirk Donker Curtius was hij de vierde sleutelfiguur in dit proces. Over de drie andere hoofdpersonen zijn inmiddels moderne wetenschappelijke biografieën uitgegeven.⁴ Over Gerrit Schimmelpenninck is nog weinig gepubliceerd. Hij komt wel voor in overzichtswerken over de periode, maar is afgezien van een *Levensberigt*⁵ uit 1864 en een onuitgegeven doctoraalscriptie⁶ uit 1977 geen onderwerp geweest van een zelfstandige wetenschappelijke studie.

Dit boek belicht, vanuit nog niet eerder gebruikt bronnenmateriaal, het leven en de politiek-bestuurlijke carrière van de man die in 1848 als eerste Nederlandse politicus de functie van ‘minister-president’ bekleedde en die

DE VERGETEN MINISTER-PRESIDENT

een andere grondwetsherziening had willen realiseren dan die van Thorbecke, naar het model van de Britse constitutie. Vóór 1848 had hij al een aantal aanzienlijke functies gehad. Hij was president-directeur geweest van de door koning Willem I opgerichte Nederlandsche Handel-Maatschappij, was Secretaris van Staat, lid van de Eerste Kamer, en vervulde prestigieuze diplomatieke posten in Sint-Petersburg en Londen als buitengewoon gezant en gevolmachtigd minister. Daarnaast was hij als Overijssels aristocraat en grootgrondbezitter een invloedrijk man in zijn regio. In zekere zin geldt hij als exponent van de notabele bestuurscultuur van de eerste helft van de negentiende eeuw.

Deze wetenschappelijke biografie van Gerrit Schimmelpenninck komt voort uit de ontdekking van Schimmelpennincks papieren, meer dan tien jaar geleden. Alle stukken lagen op dat moment nog in vele uitpuilende mappen, die ongeordend opeengestapeld lagen in het souterrain van het familiehuis van de Schimmelpennincks, het Nijenhuis in Diepenheim. Archivarissen Arnold Gevers en wijlen Albert Mensema hebben een waar monnikenwerk verricht door alle losse documenten te ordenen en in een inventaris te beschrijven.⁷ Hun komt de eer toe dat zij het hiermee uitgebreide familiearchief Schimmelpenninck voor elke onderzoeker toegankelijk hebben gemaakt.

In Schimmelpennincks privéarchief bevinden zich niet eerder ontdekte brieven, kladjes, officiële papieren en persoonlijke documenten, waaronder de originele versie van zijn politieke memoires *Notanda*.⁸ De door Schimmelpenninck handgeschreven versie bevat doorhalingen, aantekeningen in de kantlijn en een steeds woester ogend handschrift, waarmee zichtbaar wordt met welke emoties het schrijven van zijn politieke herinneringen voor hem gepaard was gegaan.

Voor dit proefschrift is uitgebreid gebruikgemaakt van het familiearchief van de opeenvolgende generaties Schimmelpennincks. Een dergelijk persoonlijk archief geeft veel nieuwe informatie, maar heeft ook beperkingen. Opeenvolgende generaties hebben naar eigen goeddunken alleen die stukken bewaard die hun nakomelingen onder ogen mochten krijgen. Mogelijk onwelgevallige documenten kunnen bewust verwijderd zijn. Zo 'vernield' Schimmelpenninck zelf in zijn laatste levensfase 'onbegrijpelijk veel belangrijke papieren', zoals diens zoon tot zijn leedwezen vaststelde.⁹ Ook verstopte Schimmelpenninck al het materiaal dat hij had gebruikt voor het schrijven van de biografie van zijn vader Rutger Jan letterlijk achter het behang van een werkkamer op het Nijenhuis. Pas decennia later werden deze papieren bij toeval ontdekt door Schimmelpennincks kleinzoon.¹⁰

Vrouwen spelen in dit boek, zoals vaker in historische studies, een margi-

nale rol. Dat wil echter niet zeggen dat politiek en diplomatie uitsluitend mannenaangelegenheden waren, zelfs niet in de negentiende eeuw. Edwina Hagen toonde in haar boek over Schimmelpennincks vader Rutger Jan al aan hoe diens ambitieuze echtgenote Catherina steeds meer de touwtjes in handen kreeg bij zaken die het landsbestuur betroffen. In het geval van Gerrit is de rol van de vrouw heel wat moeilijker vast te stellen. In zijn archief ontbreken alle stukken die betrekking hebben op twee van zijn drie echtgenotes. Alleen de liefdevolle brieven aan en van zijn tweede echtgenote Jeannette von Knobelsdorff, met wie hij acht kinderen kreeg, zijn er terug te vinden. Het bestaande beeld van de traditionele genderverhoudingen, waar veel historische literatuur toch al onder lijdt, wordt hierdoor – helaas – nog eens versterkt.

Naast het familiearchief zijn voor dit onderzoek vele andere archieven in binnen- en buitenland geraadpleegd, zoals het Nationaal Archief, waaronder de (klad)notulen van de ministerraad uit de betreffende periode, het archief van de Hoge Raad van Adel, de Britse National Archives en verscheidene provinciale en gemeentelijke archieven. Archieven in Rusland, die mogelijk aanvullend bronmateriaal konden opleveren over Schimmelpennincks tijd in Sint-Petersburg, bleken onder de huidige politieke omstandigheden helaas niet toegankelijk. Voor de historische context is veelvuldig gebruikgemaakt van de digitale krantenarchieven Delpher en The British Newspaper Archive. Door het gebruik van de talrijke bronnen kan een veel completer beeld worden geschetst van de persoon, de politiek-bestuurlijke loopbaan en de betekenis van Gerrit Schimmelpenninck dan tot dusver mogelijk was.

De eerste minister-president van Nederland

Na zijn carrière bij de Nederlandsche Handel-Maatschappij en als diplomaat in Sint-Petersburg en Londen beleefde Schimmelpenninck in 1848 zijn moment of fame in Den Haag. Hij kwam als een *deus ex machina* terug naar Nederland, waar nog maar weinig mensen weet hadden van zijn politieke ideeën. Alleen zijn familienaam was bekend, zij het niet bepaald in orangistische zin. Toch wist hij bij koning Willem II de benoeming af te dwingen die hem tot de eerste minister-president van Nederland maakte,¹¹ wat bij zijn tijdgenoten de wenkbrauwen deed fronsen. ‘Wat had hij gedaan, waaruit met eenige zekerheid een besluit over den staatsman kon worden opgemaakt?’ vroeg Thorbecke zich verbouwereerd af.¹²

De kern van dit boek is gewijd aan de gebeurtenissen in 1848, toen in heel Europa politieke onrust heerste. Nederland verkeerde in maart van dat jaar in een machtsvacuüm: de ministers hadden hun ontslag ingediend, de

Tweede Kamer was op reces en de koning was onbereikbaar wegens de rouw om zijn overleden zoon Alexander. Bovendien had de besluiteloze koning op twee paarden gewed: hij gaf zowel aan Schimmelpenninck als aan de grondwetsherzieningscommissie van Thorbecke, apart van elkaar, de opdracht een kabinet te vormen en voorstellen te doen voor een nieuwe grondwet, hoewel hij wist hoeveel zij van elkaar verschilden: niet alleen wat hun politieke opvattingen betrof, maar ook als het ging om hun politiek-bestuurlijke stijl. Dat kon niet goed gaan, en dat ging het dan ook niet.

Aan de reeds bestaande dag-tot-dagreconstructies en interpretaties van maart 1848, zoals die na het verschijnen van het standaardwerk van Boogman in 1978¹³ onder meer zijn aangevuld door Van den Berg en Vis in 2013,¹⁴ Van Zanten in 2013,¹⁵ Aerts in 2018¹⁶ en Van de Waardt in 2019,¹⁷ wordt met deze biografie het perspectief van Schimmelpenninck toegevoegd. Hierdoor ontstaat een completer beeld van deze voor Nederland turbulente periode. Al deze nieuwe inzichten maken een integraal herziene versie van Boogmans *Rondom 1848* nu goed mogelijk.

Historici hebben over het algemeen grote moeite gehad Schimmelpenninck op de juiste manier te duiden. In veel oordelen wordt de grondwetsherziening van 1848 behandeld naar het overwegend thorbeckiaanse resultaat, met te weinig oog voor het interessante alternatief dat Schimmelpenninck inbracht. Boogman omschreef hem nog als ‘een geduchte kink in de kabel’ bij de uitwerking van Thorbeckes grondwetsherziening.¹⁸ Maar in de meeste geschiedkundige publicaties over de negentiende eeuw wordt Schimmelpenninck slechts afgedaan als ‘politieke concurrent’ van Thorbecke, zoals Niek van Sas hem karakteriseerde in zijn meest recente overzichtswerk *De wettende eeuw*.¹⁹ Ook Wim Voermans, die zich beperkte tot de vaststelling dat Schimmelpenninck ‘een spaak in de wielen’ van Thorbecke probeerde te steken,²⁰ ging inhoudelijk niet op Schimmelpennincks eigen politieke opvattingen in.

Schimmelpennincks visie op het landsbestuur, de grondwet en politieke hervormingen was in sterke mate bepaald door zijn vroege jeugdervaringen. Met zijn vader Rutger Jan Schimmelpenninck, die op dat moment ambassadeur was in Frankrijk, had hij in Parijs in 1799 de turbulente gebeurtenissen en ‘het geschreeuw der Jacobijnen’ meegemaakt.²¹ Met dit schrikbeeld in het achterhoofd was bij hem de overtuiging ontstaan dat te rigoureuze omwentelingen onherroepelijk zouden leiden tot politieke chaos. Hij had daardoor een diepe afkeer gekregen van alles wat naar revolutie riekte, en gruwde van Thorbeckes expliciete verwijzingen naar ‘revolutie’ als middel om politieke hervormingen tot stand te brengen.²²

De confrontaties tussen Schimmelpenninck en Thorbecke vormen een terugkerend thema in dit proefschrift. Schimmelpennincks misprijzende kwalificaties van Thorbecke manifesteren overigens ook de hautaine houding die hij jegens anderen kon aannemen. Als het voor de beeldvorming nodig was zijn meningsverschillen met Thorbecke flink uit te vergroten, deed hij dat maar al te graag. De vraag is of dat terecht was. Zoals Van Sas aantoonde, bestond er in 1848 minder verschil van mening over de inhoud van het liberale programma dan over het tempo en de manier waarop dat moest worden ingevoerd.²³ Het onderlinge dispuut tussen Schimmelpenninck en Thorbecke wordt hier dan ook van de nodige nuances voorzien.

Als zelfbewuste zoon van Rutger Jan – in 1805 ‘president’ van de Bataafse Republiek – had Schimmelpenninck van huis uit een soort vanzelfsprekend gevoel meegekregen dat hij tot de bestuurselite behoorde. Dit betekende niet alleen dat hij moest voldoen aan de plichten en verantwoordelijkheden die daaraan verbonden waren, maar ook recht meende te hebben op de daarbij behorende privileges, beloning en status. Al vanaf zijn jeugd was zijn visie op de politiek internationaal gevormd. Uit zijn eigen ervaringen als hoge diplomaat in Sint-Petersburg en Londen nam hij een internationale oriëntatie mee die niet iedereen in Den Haag bezat.

De werking van het Britse constitutionele bestel zag hij in 1848 als het beste model voor Nederland. Hij vond dat Nederland ‘een krachtige regeering’ nodig had, die ‘meer onafhankelijk’ moest komen te staan van de leden van het Koninklijk Huis. In zijn ideale stelsel bleef voor de koning, net als in Engeland, slechts een ceremoniële rol over. Hij noemde dat eufemistisch ‘een eervolle existentie’.²⁴ De vorming van een nieuw kabinet moest niet langer een taak van de koning zijn, maar van een minister-president. De politieke macht van de koning moest aan banden worden gelegd,²⁵ een overtuiging die bij hem vooral werd ingegeven door de in zijn ogen volslagen incompetentie van de opeenvolgende Oranje-vorsten. Met zijn Engelse blikveld voelde hij zich in het negentiende-eeuwse Den Haag een onbegrepen en ondergewaardeerd buitenbeentje.

Niet alleen veel historici, maar ook zijn tijdgenoten wisten zich met Schimmelpenninck niet goed raad. Hij bracht weliswaar een grote familienaam mee, toentertijd een belangrijke bron van gezag en bestuurlijk vertrouwen, maar in Den Haag was hij hoofdzakelijk bekend als bestuurder van de Nederlandsche Handel-Maatschappij en als Nederlandse diplomaat in het buitenland. In de periode voorafgaande aan zijn benoeming tot minister-president functioneerde hij in het Haagse circuit vooral op de achtergrond, als Secretaris van Staat en als Eerste Kamerlid. Verzoeken die hij herhaaldelijk

had gekregen om minister te worden, had hij telkens afgeslagen, totdat hij in maart 1848 bij de koning het premierschap naar Brits voorbeeld kon afdwingen. Dat duurde echter niet lang. Nadat Willem II twee maanden later alsnog voor Thorbecke had gekozen, verdween Schimmelpenninck naar de politieke luwte van de Eerste Kamer. Daar zette hij zijn strijd tegen Thorbecke voort.

Opmerkelijk genoeg is over de behandeling van de grondwetsherzieningsvoorstellen in de Eerste Kamer tot nu toe maar weinig gepubliceerd.²⁶ Zelfs Van den Braak behandelde in zijn lijvige dissertatie over de geschiedenis van de Eerste Kamer de gang van zaken daar maar mondjesmaat.²⁷ Toch scheelde het maar weinig of de grondwetsherziening zou door het verzet van Schimmelpenninck en zijn medestanders al in de Eerste Kamer gesneuveld zijn.

Diplomaat

Schimmelpennincks betekenis als diplomaat is nog veel minder onderzocht dan zijn kortstondige optreden als minister-president. Dat geldt niet alleen voor hem. De geschiedenis van de diplomatieke betrekkingen heeft lange tijd geleden onder een gebrek aan waardering van historici, zoals Ebben en Sicking vaststelden.²⁸ In de tweede helft van de twintigste eeuw is de diplomatieke geschiedenis volgens hen zelfs 'naar de marge van het historisch bedrijf' gedrongen.²⁹ Onder invloed van de *New Diplomatic History* heeft hierin echter recentelijk, zeker in het buitenland, een heroriëntatie plaatsgevonden: in de wetenschappelijke literatuur groeit de aandacht voor het belang van de informele en sociaal-culturele aspecten van de internationale diplomatie, zoals de diplomatieke omgangsvormen, de hofrituelen, de protocollen, de stille diplomatie en de beïnvloeding van de publieke opinie.³⁰ Al deze instrumenten zette Schimmelpenninck met succes in.

In hun in 2008 verschenen bundel essays over de internationale diplomatie in de negentiende eeuw hanteerden ook Mösslang en Riotte een culturalistische benadering, die meer aandacht besteedt aan de *soft powers* van de internationale diplomatie. Zij toonden aan dat buitenlandse diplomaten in de negentiende eeuw over een grote mate van autonomie beschikten, en als 'multinationals van hun tijd' een klasse op zich vormden. Diplomaten moeten dus niet slechts gezien worden als uitvoerders van het buitenlandse beleid dat in hun hoofdsteden was bepaald, maar nadrukkelijk ook als medevormgevers daarvan.³¹ De door hen gekozen koers was van invloed op het buitenlands beleid van hun thuisland. Dat zien we ook terug in het optreden van Schimmelpenninck, met name in zijn Londense periode.

Ten opzichte van de diplomatieke geschiedschrijving in Groot-Britannië, Duitsland of Frankrijk is in Nederland nog wel een inhaalslag te maken. Met zijn proefschrift over de buitenlandse dienst van Nederland tussen 1814 en 1946 heeft Aldert Jan van Galen Last daaraan een waardevolle bijdrage geleverd.³² In de biografieën van raadpensionaris en diplomaat Rutger Jan Schimmelpenninck,³³ Gerard Brantsen³⁴ en Frederik Gijsbert van Dedem³⁵ is het handelen van enkele vooraanstaande Nederlandse diplomaten beschreven. Deze publicaties beperken zich echter tot de Bataafs-Franse tijd. In deze biografie van Gerrit Schimmelpenninck komen de buitenlandse betrekkingen van Nederland halverwege de negentiende eeuw uitgebreid aan de orde. Aan de hand van vele documenten uit zijn privéarchief wordt inkleuring gegeven aan de bestaande bronnenuitgaven van Wels³⁶ en Van Santen,³⁷ en aan de vermakelijke portretten van de Nederlandse ministers van Buitenlandse Zaken in de negentiende eeuw door Jurriaanse.³⁸

Vanaf zijn buitenlandse posten onderhield Schimmelpenninck, naast de officiële, ook een geheime privécorrespondentie met de opeenvolgende ministers van Buitenlandse Zaken in Den Haag. Deze informele briefwisselingen, die integraal in zijn persoonlijk archief te vinden zijn,³⁹ bieden een waardevol inzicht in de eigenzinnige taakopvatting die hij er als buitengewoon gezant in Sint-Petersburg en Londen op na hield. Uit de stukken blijkt onder meer dat Schimmelpenninck vooral in Engeland een vorm van diplomatie prefereerde waarbij precaire kwesties tussen Londen en Den Haag, zoals de koloniale politiek of de behandeling van slaafgemaakten in de Nederlandse koloniën, zoveel mogelijk mondeling werden afgedaan, of waar mogelijk werden getraïneerd. Ook deinsde hij er tijdens zijn gezantschap in Londen niet voor terug journalisten om te kopen, om voor Nederland gunstige artikelen in Engelse kranten geplaatst te krijgen.

In Schimmelpennincks diplomatieke correspondentie komt ook de slavernijkwestie aan de orde, een onderzoeksthema dat in de diplomatieke geschiedschrijving over die tijd nog in de kinderschoenen staat. Ten onrechte. We zullen zien dat de Britse regering in Londen via Schimmelpenninck herhaaldelijk protest aantekende tegen de manier waarop Nederlandse plantagehouders hun slaafgemaakte landarbeiders in Suriname behandelden. Op zijn geheel eigen wijze wist hij deze en andere diplomatieke geschillen met Londen, die zich lang hadden voortgesleept, te beslechten.

Als diplomaat kwam Schimmelpenninck beter uit de verf dan als minister-president. Dat was onder meer het geval bij de perikelen rond de opvolging van koning Willem II door zijn recalcitrante zoon. Toen Willem II in maart 1849 overleed, was de kroonprins nietsvermoedend aan het jagen in het noor-

den van Engeland. Schimmelpenninck, die op dat moment de Nederlandse gezant in Londen was, wist dat de kroonprins weinig voelde voor het koningschap. Dat minister Lightenvelt stevig op hem had ingepraat om de Nederlandse troon te aanvaarden, was al bekend. Uit de stukken blijkt nu ook hoe groot de rol van Schimmelpenninck hierbij is geweest. Mede door zijn optreden kon de continuïteit van de Oranje-dynastie in Nederland worden gewaarborgd.

Schimmelpennincks bijdrage aan de negentiende-eeuwse geschiedenis van Nederland reikt verder dan de politiek en de internationale diplomatie. Uit de beschrijving van zijn directeurschap bij de Nederlandsche Handel-Maatschappij (NHM) wordt duidelijk dat hij een grotere rol speelde bij de verdere ontwikkeling van de textielindustrie in Twente dan tot nu toe is beschreven in de monografieën over de Nederlandsche Handel-Maatschappij⁴⁰ of in de bestaande literatuur over de textielindustrie in Twente.⁴¹ Naast zijn persoonlijk archief en het Nationaal Archief boden ook de volledig gedigitaliseerde dagboeken van NHM-directiesecretaris Willem de Clercq hiervoor veel waardevol bronnenmateriaal.⁴²

Voor zijn woonplaats Diepenheim, waar hij zich na zijn politieke en diplomatieke carrière terugtrok, is Schimmelpenninck van grote betekenis geweest bij de verdeling van de zogeheten markegronden. Voor de beschrijving hiervan kon gebruik worden gemaakt van de degelijke studie van historicus Jaap van Soest.⁴³ De functie van markerichter was weliswaar van een ander niveau dan het premierschap, maar was wel degelijk van groot lokaal belang. Terwijl hij in Diepenheim hiervoor op handen werd gedragen, was hij aan het eind van zijn leven vergeten in Den Haag en werd hij verguisd door zijn eigen kinderen, omdat hij na de dood van hun moeder nog een huwelijk aanging met een vrouw die zij niet konden uitstaan.

De tijd is voorbij dat de biografie binnen de academische historiografie werd beschouwd als een controversieel genre. Biografen werd nogal eens verweten dat zij zich blindstaarden op hun protagonist, zonder oog te hebben voor de grote lijnen in de geschiedenis.⁴⁴ Renders en De Haan repten in dat verband nog van 'een wetenschappelijk bastaardkindje'.⁴⁵ Maar inmiddels is dat standpunt achterhaald, en heeft de biografie in de wetenschappelijke wereld ruimschoots de erkenning gekregen die zij verdient, ook als onderwerp voor een academisch proefschrift. Gerrit Schimmelpenninck is een politicus en bestuurder van aanzien geweest in een belangrijke periode van de Nederlandse politieke geschiedenis. Deze biografie toont niet alleen de ontwikkeling die hij zelf als politicus, diplomaat en bestuurder doormaakte, maar besteedt nadrukkelijk ook aandacht aan algemene sociaal-maatschappe-